

S m a a s t y k k e r .

IV.

Nogle oplysninger om Matthias Bagger.

Af rektor *A. E. Erichsen.*

Om denne merkelige apostat findes i Holbergs autobiografi¹⁾ følgende udtalelse: »Det var vel værd, at denne vandrende ridders liv og levnet burde at beskrives, at man kunde have et eksempel paa et sær flygtigt og ustadigt gemytte: Jeg vilde gjerne tage mig det over, hvis jeg havde materialier dertil; men den del, jeg ved deraf, er den allermindste, hvilket dog, i hvor lidt det er, kunde være tilstrækkelig nok til at give afridsning paa et vægelsindet og ustadigt menneske, og at vise, hvorledes han var ret et perpetuum mobile, og kunde i en hast forandre bopæl, religion, humør, studeringer og seder«.

Mange aar efter at have skrevet dette fik Holberg i Kjøbenhavn besøg af Matthias Bagger. Om deres samtale ved denne lejlighed fortæller Holberg udførlig paa sin sedvanlige lunefulde maade. Under denne samtale foreslog han ham »at beskrive med oprigtighed sin egen historie, hvilken kunde blive behageligere at læse end den beste roman«²⁾. Men hverken den ene eller den anden har

¹⁾ Ludv. Holbergs trende Epistler, Kh. 1857, s. 123.

²⁾ Holbergs Epistler, Bruuns Udgave, IV. 27.

fortalt Baggers livshistorie, undtagen forsaavidt som denne selv i en paa fransk skreven ansøgning har givet et kort omrids af sine fata. Derimod har danske lærde i vor tid samlet og offentliggjort adskillige bidrag dertil¹⁾. Nogle yderligere bidrag, vedrørende Baggers ungdomstid og hentede fra utrykte kilder, skal her meddeles.

Matthias Bagger var født i Kristianssand, antagelig i 1683. Faderen Ole Hansen Bagger (han skriver selv Bager), student 1668 fra Københavns skole, havde været hører ved Kristianssands latinskole. Allerede som hører var han gift; hans hustru Anna var datter af en borger i Kristianssand ved navn Mats Andersen, efter hvem den ældste søn, der ganske vist var døbt Mats, var opkaldt.

Ole Hansen Bagger havde som hører i 1678 og følgende aar uafsladelige ubehageligheder af skolens stridbare og voldsomme rektor, Morten Andersen, der opfattede sin stilling saaledes, at han havde ret til at raade i skolen over hørerne »som en husbonde i sit hus over sine tjenere« og mere end én gang brugte stokken paa dem. Da rektoren blev mere og mere umulig, og det varede nogen tid, inden man kunde faa ham fjernet, opgav Ole Bagger sin hørerstilling og oprettede med øvrighedens tilladelse en privatskole i sin svigerfaders hus.

Fra 1692 var mag. Tobias Jensen rektor i Kristianssand, i vilkaarlighed og urimelig strengthed et side-stykke til Morten Andersen. I et kapitelsmøde den 17 Januar 1699, hvor Ole Hansen Bagger, som nu var bleven residerende kapellan til domkirken, var tilstede, blev denne tilspurgt, hvoraf det kom sig, at hans to sønner ikke længer frekventerede byens skole; »om de var tagne fra bogen og sat til verdsligt væsen? efterdi her er en skole paa stedet«. Derpaa svarede Hr. Bagger: »Anlangende hans

¹⁾ Chr. Bruun i sine anmærkninger til Holbergs Epistler, IV 407 fgg. og Werlauff i Nyt hist. Tidssk., VI 376 fgg.

ældste søn Mats, som sad i mesterlektien, tog han ham af skolen for den aarsage, eftersom han tilforn under hørerne Ansten Olsen og Maurits Mikkelsen Wandan var befunden saa skikkelig og lydig, at ingen af dem nogen-sinde havde havt aarsag til at lægge deres haand paa ham til straf, som andre ulydige og forsømmelige kunde fortjene, og mag. Tobias for en halv times udebliven paa det haardeste straffede ham, som barnet selv for h. h. biskopen beklagede, syntes ham, saadant skede mere af pikanteri end til korrektion, eftersom hans egen søstersøn dog somoftest blev sparet for hele timers udeblivelse. Anlangende den anden søn, Hans, som sad i 3die lektie, da, som han nogle gange beklagede sig for ham, at mag. Tobias meget haardt handlede med ham, ja endog viste ham Fanden i vold af skolen, hvorfor, eftersom han nogenledes kunde passere under sin egen informatore, men fandt al fortrædelighed af mag. Tobias, var han derfor forarsaget at sætte ham i en anden skole«. Mag. Tobias Jensen oplyste hertil, at det var henved 2 aar, siden Mats Bagger toges ud af skolen, og spurgte biskoppen, om man kunde tiltales for saa gamle ting. »Han forsikrede, at al den tid, Mats gik i skolen, har han ikke givet ham mere end 8 eller 10 slag i det høieste, det han straks med sin saligheds ed og oprakte fingre vilde bekjende. Han lastede ofte dette barn, at han altid om morgenen forsov sig og kom saa sildig i skole, ikke før klokken var hartad 7, da han dog efter metas og leges scholasticas burde at komparere i skolen med de andre kl. 6. Rektor irettesatte ham og sagde, han vilde give ham paa hans rumpe, hvilket dog ikke var hans mening, saasom han meget elskede dette barn, saasom han var et smukt ingenium. Da han et par gange havde faaet et slag af rektor, blev barnet altereret, tog sin hat og sagde, han vilde heller gaa af skolen, hvorover rektor blev noget fortørnet og gjorde saa alvor deraf og løste hans bukse, men vil gjøre den høieste ed paa, at han ikke fik 4 slag, af hvilke de fleste ikke

kom paa kroppen, men paa bukserne, saasom man ikke haver nogen »stech« at lægge disciplene over i mesterlektien, men de maa staa op, hvorover drengen straks tog sine bukser op, da det første slag kom.«

I præmisserne til dommen over rektoren udtales bl. a.: »Mag. Tobias Jensen har ikke saa handlet med Mats Olsen Bagger (hvis fader rektor kalder sin avindsmand), at han kunde begaa sig i skolen, men efter conrectoris monsieur Schyttes afsked med flere maatte entvige og søge under information paa andre steder¹⁾, hvorvel samme person var i skolen en flittig discipel, i kirken en nyttig musikus og, mens han sad i Maurits Wandans lektie, altid, som de andre collegæ hørte, in examine i skolen ved bispens visitation befandtes at være bedre end alle i rektors egen lektie.« — For sin haarde adfærd saavel mod hr. Baggers sønner som mod adskillige andre skolebørn blev rektoren idømt en mulkt og fik derhos en skarp reprimande, hvori han bl. a. tilholdes at opføre sig saaledes, at »fornemme godtfolk kan opmuntres til heller at holde deres børn til skole hos os, hvormed de lange tomme bænke i den øverste lektie kunde, alle til god behag og fornøielse, beklædes, end nødes, ikke uden stor bekostning, at føre deres unge sønner til fremmede skoler at oplæres.« — Men mag. Tobias vedblev, trods mange forsøg paa at faa ham væk, at styre Kristianssands skole til sin død 1725, da biskop Nyrop udtalte sin og samtidens dom om ham i følgende fyndige

¹⁾ Hermed kan sammenholdes, hvad biskop Hans Munch i en skrivelse af 1699 udtaler om denne konrektor Albert Schytte: »Ved hans antræde til skolen begyndte den øverste lektie, os alle til glæde, at tiltage, saa der paa en kort tid blev 7 disciple i øverste lektie; men som bemeldte konrektor blev efter et halvt aars forløb promoveret til Soer Skole i Danmark, saa begav de fleste sig straks af skolen efter hans afsked, og findes derfor ikkun nu af samme personer i den øverste lektie 2 tilbage, af hvilke den ene er rektors søstersøn, som ikke er god nok for at svare til sin sted«. Vi skjønner heraf, hvorfor Mats Bagger netop blev sat i Sorø skole; han fulgte konrektoren.

ord: »Han var et vanartet, unyttigt menneske, sammensat af adskillig ondskab og urolighed, tog sparebøssens penge og gjorde intet regnskab, plagede fire bisper — Gud ske lov, som gjorde en god ende paa sin straf over dette sted ved dette raadne lem, som ved dødsens segl blev endelig afskaaret¹⁾«.

Hr. Ole Bagger tog 1704 magistergraden og blev 1705 sogneprest til Kristianssands domkirke. Under sit ophold i Kristianssand 1705—6 har Holberg selvfølgelig gjort hans bekendtskab. Det er ikke usandsynligt, at Holberg i denne by ogsaa har truffet sammen med Matthias Bagger²⁾.

Ifølge ovenstaaende beretning om Matthias Baggers skoleliv blev han i 1697 indsat i Sorø skole. Fra denne blev han student 1701. Saavel i universitetsmatriklen som i hans testimonium angives hans alder paa denne tid til 18 aar, hvilket vistnok er det rette. Derimod opgiver han selv i den foran nævnte ansøgning at være bleven student i en alder af kun 15 aar, sandsynligvis for at gjøre det saameget mere undskyldeligt, at han i sine studenterdage lod sig forføre til at blive katolik.

Det testimonium, som han ved sin afgang fra Sorø skole medbragte fra sin rektor, vil, selv om man slaar noget af paa de overstrømmende lovtaler, vise os Matthias Bagger som en mer end almindelig begavet og med kundskaber særdeles vel udrustet ung mand. Han sees derhos under sin skolegang i Sorø at have været baade en elskværdig discipel og en god kamerat. Han maa i det hele have været i besiddelse af adskillige vindende og tiltrækkende egenskaber, hvilke i forbindelse med hans evner, kundskaber og musikalske begavelse, trods det eventyrlige ved hans færd, formaaede at skaffe ham tillid og støtte hos indflydelsesrige mænd overalt; hvor han kom. Da det

¹⁾ Jvfr. Danske Magazin 5 R. III, 238 f.

²⁾ M. Bagger vides at have opholdt sig i Kristianssand i juni 1706 (Nyt hist. Tidsskr. VI 378), men har sandsynligvis straks efter sin tilbagekomst fra den første udenlandske reise besøgt sin fødeby.

omtalte testimonium i flere henseender er oplysende, skal det her i sin helhed gjengives¹⁾.

Regiæ Academiæ etc.

Est, ubi subsistant vota, nec ultra extendant insatiabilem habendi augescendique spem et cupiditatem, licet et hoc Græcis minus displicuisse sciam:

ἔλπεσθαι χρὴ πάντ', ἐπεὶ οὐκ ἔστ' οὐδὲν ἀνελπιον.

Majus tamen voto, si quis majora ab eo, quem *θελοῦντα* *εὐαὶ* appellavit Græca pietas, petere optareque audeat vel animi vel fortunæ bona, quam in hunc conspectioris ingenii, divinæ indolis adolescentem Matthiam Baggerum collata videt. Præterquam enim quod piis ac probis natus est parentibus, et quidem patre Olao Baggero in urbe Christiansand: longo temporis tractu verbi divini comministro laudatissimo, ingenio tanto est, ut neque melius neque (si annos computas) majus unquam contingere potuerit, judicio acuto ac perspicaci, memoria etiam valde tenaci (quæ duo arctiori vinculo astricta rarius occurrere videmus), tanta autem bonitate naturæ, ut si, quemadmodum de Republica ait Cicero, ipsa bonitas narrare posset, non facilius tamen illius vim quisquam cognosceret quam in lectissimo hoc adolescente. Præclaras has et in uno rarissimas naturæ dotes, aliis a parente traditis auxit et cumulavit bonis, indefesso Deum colendi, superiores venerandi, præceptoribus obediendi, mihi omnibusque bonis placendi, condiscipulos amandi juvandique studio. Nec prætereunda mihi gnavi adolescentis in legendis autoribus Latinis, Græcis, evolvendis sanctæ lingvæ monumentis industria, quam, ut spero, adstruet stylus; nec reticendus in præceptis conatus, quem vindicabit et condecorabit prompta eorundem recensio et accurata intelligentia. Omissem pæne gratissimam, quæ præsto fuit et aures nostras persæpe demulsit, musices a parente quoque arte scientissimo traditam cognitionem. Videbor,

¹⁾ Min kilde er en optegnelsesbog, ført af Henrik Scavenius, sognepræst i Gjerestad (1709—16), hvori bl. a. findes afskrifter af en hel række testimonier fra aarene omkr. 1700. Haandskriftet opbevares i Bergens museums manuskriptsamling.

Nobilissimi Academiae Patres, adolescentis brevi annum 18 expleturi ingenuitati aliqua ex parte respondisse, si eum rude donatum vobis stitero apparere in posterum et parere jussum. Periclitatis ingenii viribus in publicas Academiae tabulas, quaeso, referte. Abeat a nobis felix, accedat ad vos fortunatus! Evadat doctus, quem eam vivendi rationem ingressurum confido magis quam spero, ut in gratissimis et lectissimis olim alumnis vestris profiteri nomen possit, ausit, divinae gloriae, patriae utilitati nunquam non velificaturus.

D. 16 Junii 1701.

Christianus Ørn.

Reg: Sch: Sorens: R.

Om Matthias Baggers senere Levned findes Efterretning
i Dansk biogr. Lexikon I, 427 f.
